

ביאורים

בפסקאות הבאות עוסק הרב בהשפעה הלימודית על התעוררות התשובה. התורה כוללת חלקים שונים ומגוונים המכוונים את התנהלותנו בכל תחומי החיים. הרב מלמד אותנו שבאופן מיוחד, תחום חושן המשפט - העיסוק בדיני ממונות, מעורר את האדם לתשובה ולכן מומלץ לעסוק בו כדי להניע את תהליך התיקון שבנפש. העיסוק בדיני ממונות יוצר בהירות בדרך שבה עלינו לכוון את החיים בפועל. לא רק ברעיון אלא גם במעשה. כאשר עוסקים בלימוד כזה, הנוכחות האלוהית מופיעה בחיינו בכל תחום ולא רק בתחומים ה'דתיים' המוכרים כגון - כשרות, תפילה וכדו'. כמובן שיחד עם העיסוק ההלכתי הזה יש להוסיף את לימוד האמונה שמרומם את הרוח, מחזק את הרצון ומיישר את המחשבה כך שתתאים להכוונה ההלכתית המעשית. כהמשך לכך, מבאר הרב בפסקה הבאה, שהרצון לתקן את המעשים מוצא את ביטויו המעשי השלם במיוחד בעיסוק בדיני ממונות. כשמבקשים לתקן דבר מה, מתעורר רצון לדעת כיצד לתקן. דווקא הממד המעשי שבהלכות שבין אדם לחברו מעניק לאדם השב בתשובה חוויה מתקנת שבה נעשה שינוי אמיתי בחיים - בכל תחום. מובן שהיישום, כמו בכל תחום, מאיר באור חוזר את הנשמה ומחזק את תהליך התשובה. הפסקה האחרונה מבקשת ליצור איזון בין צד המחשבה לצד המעשה: לפעמים התסכול בתהליך התשובה נובע מכך שאנו מזהים במחשבה את הבעיות שלנו ומתעורר בנו רצון לתקן הכול בבת אחת. מכיוון שדבר זה אינו אפשרי, נוצר תסכול ולעתים אף ייאוש. הכלל כאן הוא: לא לרוץ; לעבוד בצורה הדרגתית ולאזן בין הוספת לימוד תורה לבין תיקון מעשי הדרגתי - לפי היכולת ולפי הזמן. השאיפה אל האופק הרוחני אינה צריכה להתבטל, אך חשוב להבחין במקום שאנו נמצאים בהווה.

הרחבות

• דיני התורה - הישועה החברתית

דיני ממונות וכל המשפטים שבין אדם לחברו. הגמרא אומרת "ישועות - זה סדר נזיקין" [שבת לא.]. סדר נזיקין כולל בתוכו הרבה עניינים. דיני נזק לאדם ולרכוש, אבידה, שותפות, קרקעות, הלכות דינים ודברי מוסר המיישרים את דרכו של האדם (מסכת אבות). מכלול הדינים הללו מביאים "ישועה" לחיי החברה, על ידי מניעת היוק והכרעה משפטית בשאלות ממוניות.

בשונה מחוק אנושי, חוקי התורה נובעים מהדרכת ה', על כן הם מגלים את הצדק האלוהי. וכן כותב הרב קוק "ההדרכה המעשית שבמשפטי תורת אמת הנובעים מעצת ד' העליונה, היא משפעת את כוח הישועה הכללית ביותר גדולה על כל פרט ופרט שבחיים. שכפי הגברת שליטת כוח המשפט האלוהי, כן יקטן כוח הרשע, האון והתרמית". [עין איה על הגמרא הנ"ל].

• שילוב לימוד ההלכה והמוסר

צריך תמיד להכשיר את הלב ואת המוח... וגיחוד על ידי השפעה מוסרית. "החפץ חיים" כתב שני ספרים בענייני לשון הרע: ספר "חפץ חיים" ובו פירוט ההלכות, וספר "שמירת הלשון" הכולל מדרשי חז"ל ודברי מוסר בענייני לשון הרע. החפץ חיים מסביר את הצורך בלימוד המוסר: "צריך ללמוד את דיני התורה כדי שידע האסור והמוותר, וגם ללמוד את ענייני המוסר המביא את האדם לידי יראת ה' יתברך, כדי שבוה יזרז את נפשו לקיים את התורה" [הקדמה לשמירת הלשון].

שאלות לדין

א. איך תיתכן מציאות של קדושה, בדינים שכליים הגיוניים הנמצאים בתורה בדיני בין אדם לחברו?

ב. "אור התורה". מהו אותו אור? איך פוגשים אותו?

ה. דרך התשובה היותר מקורית וטובה, הנובעת מאור התורה בעולם, היא השנון בחלק דיני ממונות וכל המשפטים שבין אדם לחברו* הפלילים אצלנו בלמוד "חשן משפט", בכל הבקיאיות הגרסאיות היותר בהירה, וכל החריופות הישירה והרחבה היותר אפשורית. היא מתקנת את כל מכשולי הלב שבחיים ומעמידה את הצדק האלהי על בסיסו הנאמן ונוטלת את מחץ הספק והנבוכה מתוך הנשמה, על ידי מה שפמאירה היא באורה הבהיר את דרך החיים המעשיים.

אמנם צריך תמיד להכשיר את הלב ואת המוח על ידי יתר חלקי התורה, וגיחוד על ידי השפעה מוסרית* ועינית חזקה ורחבה, בטל האור של ההגיונות הפנימיים שבפירות האלהיות האציליות, כדי שתהיה הנשמה מכשרת להתדבק פה בצדק האלהי שבחלק המשפטי של תורת החיים, ואז יבא לה מקצוע זה כשמן בעצמותיה לרוממה ולשגבה.

ה* כשחפץ אל הצדק המחלט התאורי בצורתו האצילית מתגבר הרבה בנשמת האדם, על ידי טהר נפשו במדות טובות ומעשים טובים ותשובה גמורה מאהבה, פורצת היא התשיקה העליונה הזאת ובוקעת את כל האוירים הרוחניים, ודוחקת את עצמה עד למטה לארץ, ודורשת בחזקה את תפקידה להריץ בארץ משפט. ומזה נולדת חבה חמימה מאד לעיון ולשנון של עמקי ההלכות שבין אדם לחברו, והמקצוע היותר גדול שבתורה, שהוא דיני ממונות, הולך ומתרחב, מתחדד ומתלבן, ועמו כל המקצועות של ההלכות המעשיות. וכיון שהצורה הרוחנית של הצדק האלהי מתגלמת בחיי המעשה הרי היא מוסיפה עז, והנשמה מתחזקת עוד יותר, וההארה הרוחנית שלה מתבררת עוד במעלה יותר עליונה.

ו. כשפאדם רוצה, שכל חושיו וכחותיו הפנימיים יתקדשו בבת אחת לפי אותה העליה הרוחנית שבהפירתו פשהיא מתעלה, וכו', שכל הפגמים המעשיים יתישרו מיד וישתלמו בתקון מחלט - לא ימצא לנפשו שוב מעמד ולא יוכל לחזק את רצונו לצעד על דרך השלמות האמתית. אלא העקר שהפל בו היא עלית ההפרה, הגברת אור התורה, והתשובה המעשית תהיה סמוכה לה, בתחלה בדברים שלהבא, ואחר כך בדברים שבעבר הנוח להתקן, ואחר כך יתרחב החוג גם בדברים שתקונים פבד, וכה ילך הלוך ועלה עד אשר יזכה לתקן את הכל. אבל אל יזוז משום דבר מצדיתו הרוחנית על פי אותה המדרגה הפנימית שנושמתו בקרבו תובעת אותו.

מקורית - מחוברת למקור. **החריופות** - לימוד עיוני. **הצדק האלהי על בסיסו הנאמן** - התורה היא הבסיס הנאמן שדרכו אנו לומדים ובעזרתה נפגשים בצדק האלוהי האמיתי. **נוטלת את מחץ הספק והנבוכה** - מסירה מהנשמה את הספק והמבוכה המוחצים אותה ומונעים אותה מלפעול. **ההגיונות הפנימיים** - לימוד אמונה ופנימיות. **ואז יבא לה וכו'** - כאשר אדם יעמיק בלימודי המוסר והמחשבה כדי שיוכל להתרומם אל הצדק האלוהי, אזי הלימוד המעשי של דיני ממונות יא כשמן המדשן את העצמות, והראייה את הצדק האלוהי המופיע הלכה למעשה תרומם ותעצים את הבנתו. **התאורי** - המופשט, שברעיון. **האצילית** - העליונה, העדינה. **האוירים הרוחניים** - המדרגות הרוחניות. **עד למטה לארץ** - עד להופעתה בפועל בעולם המעשי. **להריץ** - ליישם במהירות. **מתגלמת** - מופיעה, מקבלת ביטוי בצורה מעשית. **הרי היא מוסיפה עז** - המבט הרוחני מתחזק. **כשהאדם רוצה** - אדם הרוצה שלפי התעלות ההכרה וההבנה שלו, מיד יותאמו לעליותו כל חושיו וכחותיו, וישלמו כל פגמיו. **לא ימצא לנפשו שוב מעמד** - לא יוכל להצליח בתהליך התשובה. **אבל אל יזוז וכו'** - אף שהתעלות נעשית בהדרגה, לא יוותר על דבר מתביעותיו הפנימיות.